

II. tečaj
1849.

V četrtek 20. grudna.

25. list
II. polovice.

Očetova roka.

Pesem, kakor se v Semču popeva.

Da zvezde po nebu igrajo,
Da sonce in mesec svetí,
Po stropu nebeškem miglajo,
Očetova roki storí.

Da strašno gromí in se bliska,
Da zemlja nebo se majè,
Da toča po polju peliska,
Očetova roka storí.

Da sever sovražno popíha,
In drevje zelenje zgubi,
In rožicam glave zaviha,
Očetova roka storí.

Da beli sneg zemljo pokriva,
In burja nam led naredí,
In zemlja pod snegom počiva,
Očetova roka storí.

Da dežek pohlevno namaka,
In travica spet zelení,
Da jagnje veselo tam skaka,
Očetova roka storí.

Po vejah se tičji rod ziblje,
In tako lepo žvergoli,
In v prahu červíček se giblje,
Očetova roka storí.

Petelin ponoči se glasi,
Ko mirno in sladko vse spi,
In ljudi zbudi po vási
Očetova roka storí.

Če jokaš in solze prelivaš,
In se ti otožno godí,
Ali pa dost' dobriga vživaš,
Očetova roka storí.

Ti človek! očeta se derži,
Prav milo on zate skerbi,
Se roki njegovi podverzi
Vse modro in prav on storí.

J. O. Lepstanski.

Vojak zares junak.

(Povést.)

Vojak k čevljarju zavoljo ne o pravem času od-

rajtanega davka poslan, stopi v njegovo stanico in vidi v vsem grozno revšino in potrebo. Bolna žena stoka na slabi postelji in več majhnih, bledih otrok teka v sterganem, silno bornem oblačilu sem ter tje po sobi. Vojak, globoko ginjen o tem pogledu, žalostnega in prestrašenega čevljarja prijazno nagovori in zvé, da so nadloge in bolezní njegovo družino skoraj na beraško palico spravile, in da se bodo morali otročiči zopet lačni spat podati. Ta pogovor vojaka tako presune, da siromaku v roko seže in oblubi, mu po moči pomagati. —

Drugi dan se prostak pri svojem stotniku oglasi in poprosi, da bi mu petdeset goldinarjev denarja, ktereга je bil stotniku hraniti dal, odštel. Stotnik skuša vojaka na drugo misel pripraviti, ter opomni, da bi denar vtegnil čevljarju delo pristuditi in doslej pošteno družino ob dobro imé pripraviti in k hudobnosti napotiti. Pa prostak se ne dá pregovoriti in stotnik mu podeli, kakor je hotel, petdeset goldinarjev. Komaj imá prostak denar v rokah, gre naravnost k revnemu čevljarju, mu izroči denar in vkaže, dolgove poravnati, ter se potem svojega dela pridno poprijeti. Ne izgovori si ravno povračila, pa toliko mu naznani, da naj si od časa do časa kak goldinar na stran dene, in da bo med tem že prišel pogledat, kakov sad je njegova dobrota obrodila. Zdaj podari revni družini še nektère goldinarje, in jim reče, si za tisti večer vina in pečenke kupiti, da bodo z veseljem tega dneva pomnili. Ne razodene jim svojega iména, in vzame tačas slovó od njih, ki so mu hvaležni in s solzami v očeh srečo vošili.

Čevljar je natanjko vse spolnil, kar mu je dobrotnik bil vkažal, in radost se je vselila med njegovo družino. Ravno o tem času je šivar ali krojač tiste hiše okraden. Tatvina ni bila ravno majhna. Krojač to pri gosposki oznani in pridene, da berž ko ne je tat čevljar, s kterim v eni hiši gostujeta, in kteri, ves v dolgéh, je pred to noč pečenke in vina domu prinesel. Gosposka čevljarja pokliče in velí dokazati, od kod imá denar za pečenko in vino. Čevljar vse po

resnici pové, pa se mu ne verjame. Ko pa le terdi, da resnico govori, imena vojakovega pa ne vé, gosposka poprašuje in zvé, kateri vojak je bil k temu, tatvine obdolženemu čevljarju zastran odrajtovil poslan. Vojak pride in, da bi čevljarja krivega suma otél, vse razodene, kar je vidno s težkim srcem storil, ker ni bil časti lakomen.

To ljudomilo delo blagega vojaka se je pa kmalo razglasilo, in stotnik njegov, ne bodi zanikern, naznani vojaka in njegovo zaslugo višjemu vodju, vodja pa lastniku kardela, ki je bil prav milega serca, in ta podari verlemu prostaku sto cekinov in ga vkaže, berž ko se bode v pisanju nekoliko zuril, neoviroma na visokejo in imenitnejo stopnjo povzdigniti.

J. M.

Kratek popis sveta.

(Dalje.)

Na Nemškem so naj imenitnija kraljestva:

a) *Parsko* za Solnograškim, kjer so mesta: Monakovo, Avgsburg, Pasava i. t. d.

b) Na *Pruskem* (Prajzovskem) je glavno mesto Berlin, kjer je beseda nemška; v *pruski Šlezii* pa Bratislava, kjer je beseda poljsko-slovanska.

c) *Zaksonsko*, *Virtenberško* in več drugih manjših držav. Imenitna mesta so: Draždanj (Dresden), Lipsko (Leipzig), na čigar polju je bil leta 1813 slavni boj z Napoleonom.

Proti severju od Pruskega med baltiškimi in severnim morjem je Dansko, Švedsko in Norveško, ki imajo svojo posebno besedo.

Proti zahodu od severja Holandija, Belgia, po tem Francozko, kjer je glavno mesto Pariz. Za Tirolskim proti večeru je *Švajcarsko*, za Lombardo-Benečanskim *Sardinsko* z gl. mestom „Turin.“

Na spodnjem Laškem so *papeševe dežele* in Rim poglavitno mesto vsega keršanstva. Svetega Petra cerkev je naj večja na svetu. Spomina vredna so tudi mesta Bo-

lonja, Jakin, Ferara i, t. d. — Za papeževimi deželami proti jugu je *Neapolitansko* in *Sicilia*. Blizo glavnega mesta „*Neapelj*“ je imenitna gora *Vezuv*, ki ogen bljuje.

Na dalje pod večernim jugom se Francozkega *Špansko* derži z gl. mestom „*Madrid*.“ Na zahodni strani tega pa Portugalsko z gl. mestom „*Lisabon*“, ki ga je bil pred kakimi sto leti grozoviten potres razsul.

Izmed evropejskih dežel naj dalje proti zahodu od nas je *Angleško*, ki je okrog in okrog z morjem obdano. Gl. mesto je *Londin*, naj večje v Evropi, ki šteje *milijon* in 400,000 prebivavcev.

2. Cesarstvo rusko.

Za severjem se našega cesarstva derži *Rusko*, *Rusovsko* ali *Rusija*, ki ima svoje dežele v Evropi in Azii. Pervo gl. mesto je *Petrograd*, kjer ruski cesar stanuje, drugo je *Moskva*, in ma rusovskem Poljskem mesto *Varšava*. Znamenitna so tudi mesta: *Jaroslav*, *Smolenk*, *Zitomir*, *Černigov*, *Novgorod* (*Novigrad*), *Vladimir* i. t. d. Beseda je Slovincem razumljiva.

3. Cesarstvo turško.

Cesarstvo turško ali *Turčija*, nam od jutra in od juga, ima svoje dežele tudi v Evropi in Azii. *Carigrad* (po turško *Istambol* ali *Islambol*) je glavno mesto in sedež turškega cesarja, — Pod Turkom so dežele horvaškim in ogerskim sosede: *Serbia*, kjer so mesta: *Beli grad*, *Brusnica*, *Jagodina*, *Priština*, blizo kterega je *Kosovo polje*, na katerem je bila nesrečna bitva Serbov s Turki. — *Bosnja* z mesti: *Travnik*, *Sarajevo* i. t. d. — *Hercegovin*, *Bulgaria*, *Albania*. Po teh deželah so raztreseni naši bratje Serbi, Bulgarci, Bosnjaki, Morlaki, Cernogorci, ki po slovansko govoré.

Za Turškim leži *Gerško*, majhno kraljestvo z mesti: *Atén*, *Korint* i. t. d.

(Konec sledí.)

Svatopluk, kralj moravski.

Svatopluk je bil poglavar slovanski leta 870 po

Kristusu. Od mladih nog zbrisan in vsake nevarnosti navajen, misli noč in dan, kako bi on, kakor nekdanj kralj Samo vse Slovane združil, in jih nemške, nesmilne oblasti osvobodil. Zato gre Karlman, sin nemškega kralja Ljudevita, nad Svatopluka, ga vlovi in v želežju odpelje. Ker mu pa ne more ničesa spričati, ga izpusti, po kraljevsko obdaruje, in bavarski vojski proti moravskim Slovanom za vojvoda postavi. S čim pa Svatopluk do svojih Moravcev *) pride, ž njimi potegne, in bavarsko vojsko tako naseka, da je malo živih ostalo.

Hrabri Svatopluk ne miruje, dokler vsih slovanskih rodov okoli in okoli ne zedini. Tudi Gorotani (Slovenci) so se od Nemcev v kraj vlekli in Svatopluku podvergli.

Svatopluk se serčno bojuje z Nemci, povsod zmaga in dežele nemškega Arnulfa skoraj na nič spravi.

Zdaj (l. 884) prirobani Dragotin ali Karl Debeli s silno vojsko nad Svatopluka, in ga prisili, da mu pokornost obljubi. Nemci pa tega debelega Dragotina ob vladanje denejo, in Arnulfa koroškega za kralja postavijo.

Arnulf se s Svatoplukom, ki se je zdaj že kralja moravskega imenoval, sprijazni, in mu prepusti davek (120 volov in dosti srebra), ki so ga bili Čehi še za cesarja Dragotina Vélikega obljubili. Čehi pa zavolj tega davka od Nemcev odstopijo. To spodbode Svatopluka se zopet proti Nemcem vzdigniti. — Arnulf gre s pomočjo Frankov, Bavarov, Madžarjev in drugih s strašno vojsko nad Svatopluka. Pa ga le ne morejo premagati. Ali divji Madžarji nazadnje Svatoplukovo deželo prevladajo, stare ljudi pokoljejo, mlade kakor neumno živino sabo odženó, in vse pokončajo. Svatopluk je vidil, da njemu ni drugega ostalo, kot oči, zjokati se. In res jih je kmalo potem za vekomaj zatisnil. Njegova sina Mojmir in Svatobog se zavoljo dedšine (erbsine) razbratita, da boj med njima nastane, — in velika Moravska že leta 899 razpade. J. Navratil.

*) Moravci, po serbski reki Moravi tako imenovani, so živeli o tisti dobi v zdajni ogerski deželi in turški Serbii.

Nezvesta služabnica.

(Pověstica.)

Pred nekimi leti je živel v mesticu I kupec. Z delavnostjo in verlim obnašanjem si je v kratkem veliko premoženja pridobil. Slovel je zavoľjo svojega bogastva daleč krog in krog. Ali sreča je opotočna. — Spremenila se mu je.

Vzel je namreč služabnico v službo, ktera je bila grozno nezvesta. Odsihmal je vedno kakē reči pri hiši zmanjkalo. Ob veliko premoženja je ona že pripravila družinico. To ji pa še ni bilo zadosti. Sklene tudi zavdati ji, da bi se tudi njenih denarjev polastila. Kakor sklenjeno, takó storjeno. — Pridene lakomnica in brezvestnica k večerni jedi nekoliko strupa in nese strupeno jed na mizo. Ali kaj se zgodi? — Mlajši otrok se prederzne, jedi pred časom nekoliko pokusiti. Oče vidijo njegovo nespodobno ravnanje, ga hočejo vdariti s šibo in zadenejo svečnik, kteri na skledo pade in jo vbije. Strupena jed se iz vbite sklede razlije po tleh. Mačka liže to lužo, se zverne in pogine. Očetu se čudna zdí ta prikazen. Oznanijo jo gosposki. Ta pride in ravno tó poskusi s psom. Tudi pes pogine. S tim se spríča, da je moral jedi strup pridjan biti. Tega hudodelstva krivo natolcujejo služabnico. In ne po krivici. Gosposka jo zapre in izprašuje. — Res obstane, da je hotela vso družinico ob življenje pripraviti. Obsodijo hudobnico v petletno težko ječo. In po prestani kazni jo neče nihče več v službo. Že spet se vidi: Kar je pošteno, naj dalje velja. Zdaj še le je zvedila družina, kakošniga človeka je imela v hiši. — Poverh pa si še zapomnite, mladi bravci, mlade bravke, kako skerbno mora človek paziti, kakošne ljudi v službo jemlje. *Teran.*

Pridnost in nemarnost.

(Basen, poslovenjena po Parizekovi česki.)

Pridnost in nemarnost ste se zmenile, da bode te vsaka zase posebej hišo ali prebivališē napravile. Pridnost

svoj dom tako vredi, da je bil vhod do njega silno težaven in s ternjem zagrajen, znotraj pa je bil neizrečeno prijetno in z mnogoverstnimi dragocenostimi napolnjen. — Nemarnost pa je naredila pristop k svojemu prebivališu dokaj lahak in prijeten. Ali znotraj je bila stanica tako gerdo napravljena, da je ljudem tam prebivajočim na zdravju in životu škodila. Kdor bi bil tedaj hotel v kateri teh dveh hiš svojo srečo najti, bi ne bil smel na zvonajni vhod in pristop do nju gledati, ampak na nju znotrajnost paziti; tako bi bil zvedil, ali bi mogel srečen ali nesrečen biti.

Taka je še dan današnji. Pridnost nam je iz početka težka in neprijetna, ali potlej ljuba in koristna; nemarnost nasproti od kraja lahka in prijetna, potlej pa škodljiva in pogubna.

J. N.

Slava božja.

(Narodna navada božična. — Nekoliko z ilirsk. oblik.)

Okolo Belovara v Horvatskoj ¹⁾ i morebiti i drugod imaju naši brati o božiču lepu navadu. Ob dveh popoldne na božič zazvoni véliki zvon. Vsi ljudi, ki su još ²⁾ pri obedu, ³⁾ se mahom dvignu. ⁴⁾ Gospodar napije vsi svojoj ⁵⁾ družini zdravicu, i priporuča ⁶⁾ sebe i nju ⁷⁾ smiljenomu Bogu, da bi dal vsim skup sreću i zdravlje i. t. d. V mislih pak priporuča vsaki posebno sebe. Na posled se gospodaru vsi lepo zahvale. I to je slava božja. Nato idu ⁸⁾ k cerkvi. Mladi plešu ⁹⁾ pred cerkvu kolo, stari pak glede ¹⁰⁾ i se vesele. Slavu božju zvoni samo malo časa, a kolo plešu do četirih ¹¹⁾ popoldne, dokler jih zvonovi k večernicam ne vabe. ¹²⁾

P o l h.

Polh je štironogata živalica, podgani zlo podobna, samo da je déblija in skoro tako košatega repa kakor veverica ali leverica. Živi se polh posebno z bukvinim se-

¹⁾ Na Horvaškem, ²⁾ še, ³⁾ južini (jug ali poldan), ⁴⁾ dvignejo, ⁵⁾ svoji, ⁶⁾ priporočja, ⁷⁾ njo, ⁸⁾ namesto idejo, to je gredó — od idem (grem) iti; ⁹⁾ plešejo, ¹⁰⁾ gledajo, ¹¹⁾ štirih, ¹²⁾ vabijo.

menom ali žirom. Toraj' stanuje naj rajše v bukevju v votlih bukvah, kjer jih lové. Mastno in okusno meso jedó, kože pa kerznarjem drago prodajejo, kateri iz njih kučme (zimске kape)' delajo, kožuhe podšivnjejó i. t. d. Čez zimo pa polh vun in vun špi. Po več' što se jih zarije včasí pred zimo, v kakšno luknjo pod zemljo in spé. Še le spomlad jih zbudi. Debeli gredo v njo, ali suhi, da se skozi nje vidi, prilezejo iz nje.

Slovníške besede slovenske slovnice.

(Dalje.)

Narečja (Nebenwörter), narečje kakšnosti (Beschaffenheitswort), narečje okolišine (Umstandswort).

Predlogi ločljivi (trennbare Vorwörter), neločljivi (untrennbare). Vezi (Bindewörter), vezavne (verbindende), ločivne (trennende), pogojevne (bedingende), nasprotivne (entgegensetzende) sklenivne (beschliessende), dovolivne (zugestehende), vzročne (eine Ursache anzeigend), vredivne (ordnende), primerjavne (vergleichende).

Medmeti veselja (Empfindungswörter der Freude), žalosti (der Betrübniss), začudenja (der Verwunderung), opomina (der Aufmunterung), gnjusenja (des Abscheues), bolečine (des Schmerzens), klicanja ali zvanja (des Rufens).

(Končé sledi.)

Kratkočasnica.

Neki žganjopivec, ktereга je bil žganjček že mnogokrat ob zdravje in denar pripravil, skléné terdnó, temu strupenemu pilu odsihmal slovó dati. Ne dolgo potem se pripetí, da gre zavoljo nekega opravila memo svoje navadne kerčme. Možko stopa memo, in premaga se, da ne gre pit. Komaj pa naredí tri stopnje dalje, kar mu na misel pride: Tako premagati samega sebe zasluži pa vender mérico žganja. Se oberne in gre v kerčmo; pa ne izpije le merice, ampak méric dvanajst.

Teran.

Zastavica domača.

Kteri dan v letu je' nají dalji? —

Tísti, ki íma naj íkrajšo noc.